

Τα Αρχαία Ελληνικά Γ' ΓΕΛ 2019-20

Γιούλη Χρονοπούλου
Σεπτέμβριος 2019

Η εξεταστέα ύλη – Τα βιβλία

«Αρχαία Ελληνικά,
Φιλοσοφικός Λόγος»:
Εισαγωγές σε βίο Πλάτωνα,
«Πολιτεία», «Πρωταγόρα»,
σε βίο Αριστοτέλη, «Ηθικά
Νικομάχεια», «Πολιτικά»

«Αρχαία Ελληνικά, Φάκελος
Υλικού Γ' τάξης Γενικού
Λυκείου»: Κείμενα
αναφοράς (ως το βασικό
εγχειρίδιο)

Γραμματική – Συντακτικό: α.
Η ύλη που περιλαμβάνεται
στα βιβλία του Γυμνασίου
«Αρχαία Ελληνική Γλώσσα»
Α', Β', Γ' Γυμνασίου. β.
Ολόκληρη η ύλη που
περιλαμβάνεται στο βιβλίο
της Α' τάξης Γενικού
Λυκείου «Εγχειρίδιο
Γλωσσικής Διδασκαλίας»
(ενότητες 1 - 21)

Υποστηρικτικό υλικό

Εκπαιδευτικά σενάρια για τα Αρχαία Ελληνικά από τη διαδικτυακή πύλη του *Πρωτέα*: <http://proteas.greek-language.gr/scenarios.html>.

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας: Ευρετήριο των ψηφιακών πόρων και εργαλείων του ΚΕΓ για τα γλωσσικά μαθήματα Γυμνασίου – Λυκείου.

http://www.iep.edu.gr/images/IEP/ΕΠΙΣΤΙΜΟΝΙΚΗ_ΥΠΙΡΕΣΙΑ/Epist_Monades/B_Kyklos/Humanities/2017/evretirio_2017_final.pdf

Επιπρόσθετο βοηθητικό υλικό (για τις πρώτες ΔΕ)

- Ι. Π. Αμπελάς
- <https://akisambelas.files.wordpress.com/2019/09/ce91cf81cf87ceb1ceafceb1-ce95cebbcebbceb7cebdceb9cebaceac-ce93ce84-ce9bcf85cebaceb5ceafcebfcf85-2019-2020-ce94ceb9ceb4ceb1cebacf84ceb9cebaceadcf82-ce95cebdcf8ccf84ceb7cf84ceb5cf82-123.pdf>
- Β. Μπετσάκος
- <https://filologika.gr/wp-content/uploads/2019/06/Αρχαία-Γ-Λυκείου-Επιμορφωτικό-Υλικό.pdf>
- Στην πρώτη ενότητα: το βιβλίο Φιλοσοφίας της Β' Λυκείου

Ο ΦΑΚΕΛΟΣ ΥΛΙΚΟΥ
6 θεματικές ενότητες
(οι 6 κουκουβάγιες)

ορίζονται από γλυπτά

Οι 6
θεματικές
Τα κείμενα
αναφοράς

1. Η αντίληψη για τη φιλοσοφία. Η φιλοσοφία και η διαμόρφωση του ανθρώπου (ανθολόγιο: Αριστοτέλης «Μετά τα φυσικά» & «Προς Θεμίσωνα», Επίκουρος)
2. Η δημιουργία της ανθρώπινης κοινωνίας και η πολιτική αρετή (Πλάτωνα «Πρωταγόρας» & Αριστοτέλη «Πολιτικά»)
3. Η παιδεία και η αναζήτηση της αλήθειας – η ανθρώπινη φύση και το χρέος του φιλοσόφου (Πλάτωνα «Πολιτεία» & Αριστοτέλη «Πολιτικά»)
4. Ο άνθρωπος ανάμεσα στους ανθρώπους – η ηθική αρετή (Αριστοτέλη «Ηθικά Νικομάχεια»)
5. Ο άνθρωπος μέσα στην πόλη – η πολιτική αρετή (Αριστοτέλη «Πολιτικά»)
6. Ο άνθρωπος πολίτης του κόσμου – Η νέα οικουμένη και η επιμέλεια εαυτού (ανθολόγιο ελληνιστικό, ελληνορωμαϊκό: Επίκτητος, Πλούταρχος, Μάρκος Αυρήλιος)

Σχόλιο

Το μεγαλύτερο τμήμα της ύλης ταυτίζεται με τα μέχρι τώρα διδασκόμενα,

αλλά δομείται διαφορετικά – με βάση θεματική λογική και παραδίδεται ανθολογημένο, όχι ως ενιαίο έργο.

Η πρώτη και η τελευταία ενότητα αποτελούν νέες θεματικές και αποτελούνται από νέα κείμενα.

Η δομή του
Φακέλου

22 διδακτικές ενότητες

Κάθε ενότητα τρίπτυχη:

Κείμενα αναφοράς
(γνωστό) με δύο
μεταφράσεις

Παράλληλα κείμενα

Κείμενα αυτενέργειας
(άγνωστο) συνομιλία
με κείμενα αναφοράς

Το τρίπτυχο

1 κείμενο αναφοράς (στο πρωτότυπο & σε 2 μεταφράσεις)

1-4 παράλληλα (μόνο σε μετάφραση)

1-2 αυτενέργειας (μόνο στο πρωτότυπο)

Συγκρότηση συνεκτικού γνωστικού πυρήνα

Επίσης περιλαμβάνονται:

Εισαγωγικά σημειώματα ανά ενότητα και ανά κείμενο
(σημαντικά)

Σχόλια ερμηνευτικά & γλωσσικά (σημαντικά)

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες σε κάθε κείμενο

Επισημάνσεις

Μόνο τα κείμενα αναφοράς αποτελούν εξεταστέα ύλη

Τα παράλληλα και τα αυτενέργειας είναι ενδεικτικά / προαιρετικά (μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε άλλα)

Υποχρεωτικό όμως να χρησιμοποιήσουμε παράλληλα κείμενα για άσκηση στη διακειμενικότητα και τη σύγκριση ιδεών

αλλά και κείμενα αυτενέργειας (μη μεταφρασμένα) με θεματική συγγένεια (μολονότι στην εξεταστέα ύλη δεν ορίζεται κάτι τέτοιο)

Και τα παράλληλα και τα αυτενέργειας στην εξέταση θα είναι αδίδακτα

Η μόνη διαφορά από την περσινή εξέταση είναι ότι το παράλληλο είναι υποχρεωτικά αδίδακτο

Κάθε διδακτική ενότητα διδάσκεται σε 6 ώρες

Επισημάνσεις

Αμβλύνεται η διάκριση γνωστού – άγνωστου

Γενικά, διδάσκουμε κείμενα, που προσφέρονται για κατανόηση

Προσέγγιση ερμηνευτική - Συζητούνται και γλωσσικές επιλογές, όταν αυτές διαφωτίζουν το περιεχόμενο

Το ωρολόγιο: 2 ώρες κείμενα αναφοράς, 1 ώρα παράλληλα, 3 ώρες αυτενέργειας. Κρίνει και ο διδάσκων, ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης.

Τα
Παράλληλα

Μεγάλη ποικιλία στοχαστών και διανοουμένων, Ελλήνων και ξένων, παλαιότερων και νεότερων

Πολυπρισματικότητα, διαχρονικότητα, συνομιλία κειμένων

Άσκηση στη σύγκριση μεταξύ τους, αλλά και με τη σύγχρονη πραγματικότητα

Επισημάνσεις

Παρατίθενται συγγραφείς / έργα για πρώτη φορά (και ελληνιστικά, ελληνορωμαϊκά, αλλά και πατερικά κείμενα)

Είναι κείμενα και από βυζαντινά ή νεότερα φιλοσοφικά, αλλά και γενικότερα στοχαστικά, ποιήματα κ.ά.

Κυρίως στα παράλληλα, αλλά και στα αναφορές και στα αυτενέργειας

Γενικά θετικό και ενδιαφέρον, αν και θέλει προσοχή η επιλογή των κειμένων, ώστε να μη γίνεται παρακινδυνευμένη μετάβαση προς άλλο συγκεκριμένο (υπάρχουν και αστοχίες)

ιδίως με τα πολλά (8) εκκλησιαστικά κείμενα

Κείμενα αυτενέργειας

Θεματική συγγενική με τα
κείμενα αναφοράς

Επικοινωνία με το φιλοσοφικό
– πολιτικό ερώτημα

Και εδώ μεγαλύτερη ποικιλία,
ευρύτητα

(π.χ. Επίκτητος, Πρόκλος,
Επίκουρος, Διογένης Λαέρτιος)

Διδασκαλία με χρήση
βοηθητικών γλωσσικών
εργαλείων

Η μετάφραση αφορά
συγκεκριμένο τμήμα του προς
μελέτη αποσπάσματος, χωρίς
να μονοπωλεί μονοσήμαντα
την εκπαιδευτική πράξη και
στόχευση

Το
Πρόγραμμα
Σπουδών

Κατανόηση (Εντοπισμός πληροφοριών, Αξιοποίηση εισαγωγικών στοιχείων, Εντοπισμός μη οικείων λέξεων - Χρήση λεξικών)

Δομή – οργάνωση (Αναγνωριστικός γραμματισμός κυρίαρχος, Στοιχεία συνοχής, συνεισφορά μορφοσυντακτικών δομών στο νόημα)

Ερμηνεία

Κριτικός στοχασμός (σύγκριση κειμένων, σύνδεση με το σήμερα)

Αξιολόγηση (ερωτήσεις κλειστού / ανοιχτού τύπου, μετάφραση, δημιουργικές εργασίες)

Αναστοχασμός (τι έμαθα, το χρειάζομαι να μάθω, πώς προσέγγισα τα κείμενα, τι να αλλάξω)

Το
Πρόγραμμα
Σπουδών

Σύνδεση του τότε και του τώρα

Γνώση και σκέψη

Κατανόηση ιδεών, αξιών, σχέση με τον εαυτό, με τον κόσμο, την ηθική, την πολιτική

«Πρακτική φιλοσοφία»

Η κειμενοκεντρική επικοινωνιακή προσέγγιση, «η διαλεκτική σχέση γραμματειακού έργου – κοινωνίας»

Ενδεικτικά ερωτήματα προσέγγισης

Ποιες διαφορετικές μορφές της ίδιας λέξης χρησιμοποιούνται και πώς;

Ποια η σημασία συγκεκριμένων λέξεων στο κείμενο; Ποια η διαφορά στη σημασία από τη νεοελληνική;

Με ποιες λέξεις αποδίδεται μια ενέργεια, ποια μορφή, ποια σημασία;

Ποιες λέξεις με παρόμοια σημασία χρησιμοποιούνται στο κείμενο;

Γιατί επιλέγεται ο συγκεκριμένος χρόνος; Πώς θα άλλαζε το νόημα αν άλλαζε ο χρόνος; Πώς, αν άλλαζε η έγκλιση;

Γιατί επιλέγεται ή δευτερεύουσα πρόταση;

Γιατί επιλέγεται παθητική σύνταξη, παρατακτική ή υποτακτική σύνδεση;

Με ποιον τρόπο προστίθενται προσδιορισμοί σε ένα ρήμα; Τι θα άλλαζε αν τους αφαιρούσαμε;

Πού αναφέρεται μια λέξη – εστίαση σε απαρέμφατα, μετοχές, δοτικές, υποθετικούς λόγους, κλπ.

Έμφαση στις διαφοροποιήσεις από τη νέα ελληνική

Σύγκριση μικρών αρχαίων φράσεων με τη μετάφρασή τους ή τις μεταφράσεις τους

Διαφοροποίηση
διδασκαλίας –
αξιολόγηση

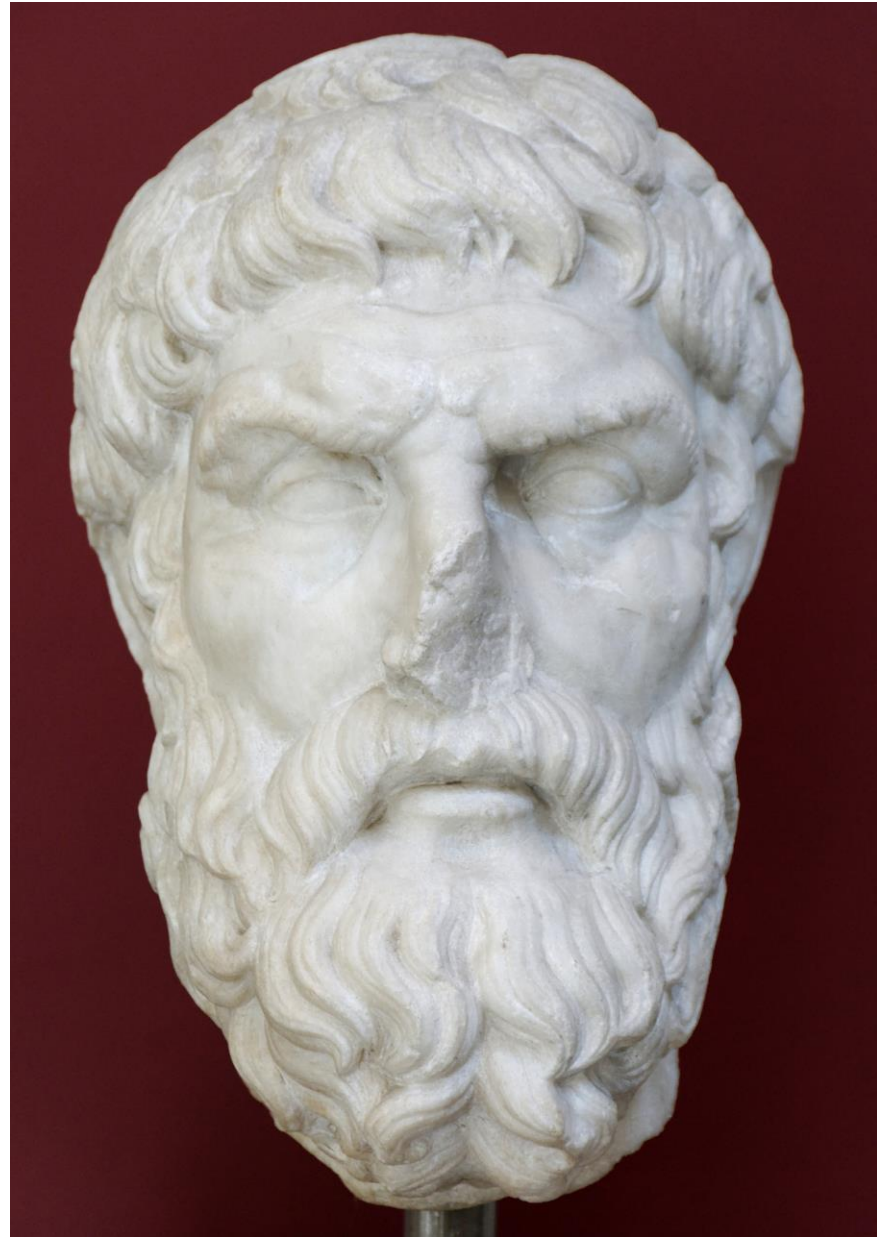
The diagram consists of two large circles connected by a triangle. The left circle is orange and contains the text 'Διαφοροποίηση διδασκαλίας – αξιολόγηση'. The right circle is grey and contains the text 'Ποικιλία γλωσσικών ασκήσεων σε μορφή και βαθμό δυσκολίας (πολλαπλής επιλογής, μετασχηματιστικές, αντιστοίχισης, κλπ.) Δημιουργικές εργασίες'. An orange triangle points from the left circle to the right circle.

Ποικιλία γλωσσικών
ασκήσεων σε μορφή
και βαθμό δυσκολίας
(πολλαπλής επιλογής,
μετασχηματιστικές,
αντιστοίχισης, κλπ.)
Δημιουργικές εργασίες

Η διδακτική ενότητα 3

Επίκουρος: Επιστολή προς
Μενοικέα

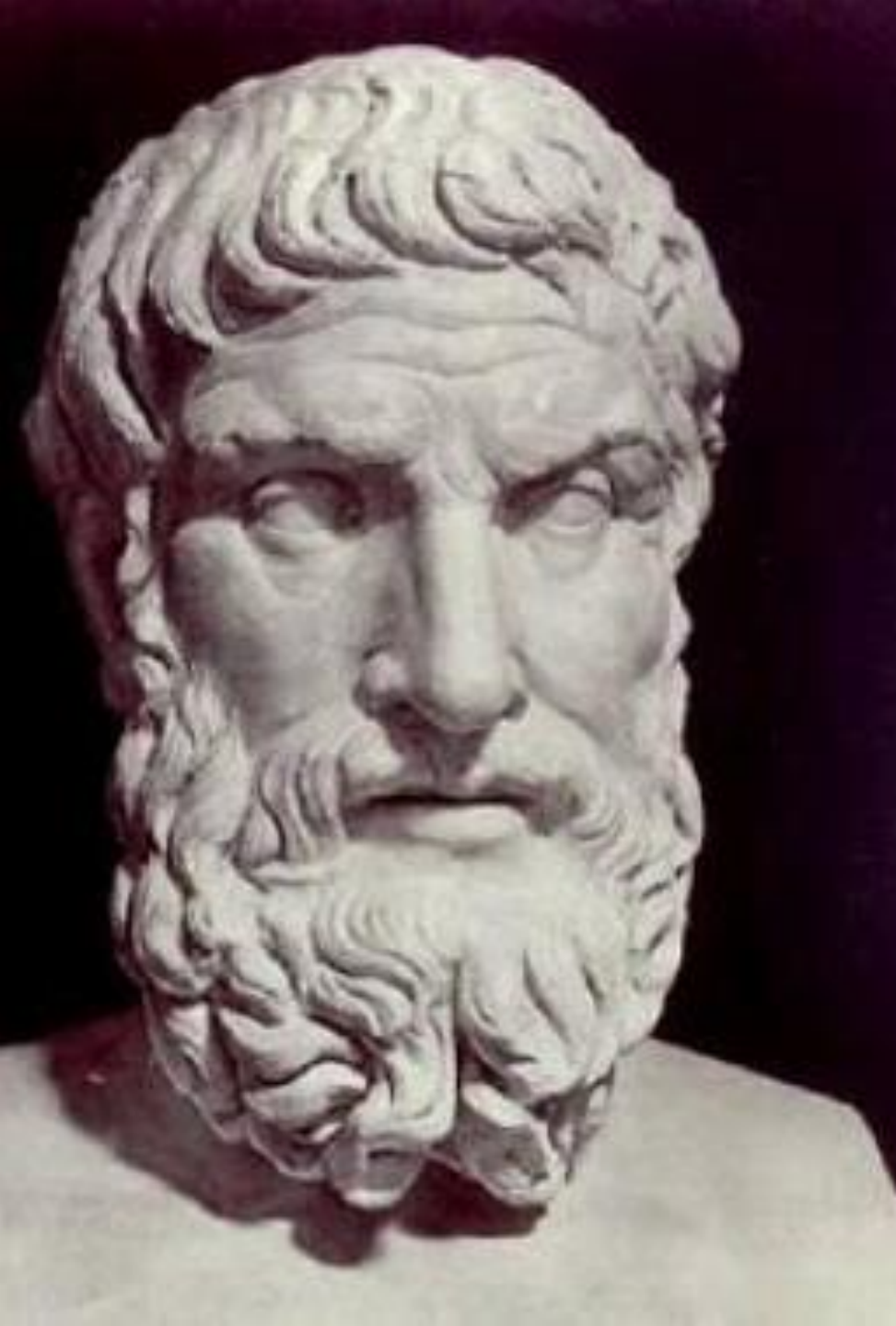

Ο
Επίκουρος
στον Φ.Υ.

ΔΕ3: κείμενο αναφοράς &
παράλληλο

ΔΕ4: κείμενο αυτενέργειας

ΔΕ9: παράλληλο

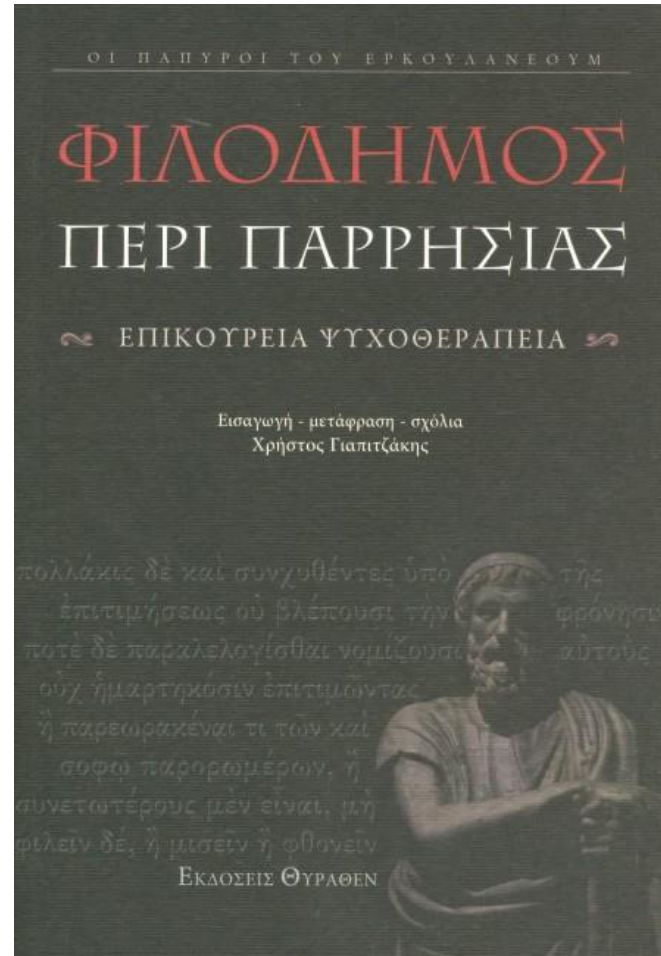
Περί Επικούρου

- Σάμος 341 – Αθήνα 270 π.Χ.
- Μεγάλο το ενδιαφέρον για τον Επικούρο στις μέρες μας
- Συνεχιστής υλιστικής παράδοσης Ιώνων φιλοσόφων
- Βιολογική βάση ψυχικών λειτουργιών, γνωσιακή ψυχοθεραπευτική προσέγγιση

Βασική πηγή

3 μέρη
επικούρειας
φιλοσοφίας

Φυσική (φιλοσοφία): βασικές αρχές φύσης

Ηθική: φρόνηση για τις επιλογές στο λόγο και στην πράξη

Κανών: κριτήρια αλήθειας - σκεπτικιστική εμπειρική
μεθοδολογία: αληθές είναι ό,τι μπορεί να παρατηρηθεί με
τις αισθήσεις ή να συναχθεί επαγωγικά από τις
παρατηρήσεις

Βασικές
αρχές
επικούρειας
φιλοσοφίας

Η ευχαρίστηση (ηδονή) θελκτικό συναίσθημα, συγγενικό προς τη φύση του ανθρώπου

Ο πόνος (αλγηδών) δυσάρεστο συναίσθημα, εχθρικό προς τη φύση του

Η ηδονή και ο πόνος βρίσκονται σε αντίφαση: όταν λείπει το ένα υπάρχει το άλλο.

Φυσικός σκοπός του ανθρώπου η ευτυχία (ευδαιμονία): απουσία σωματικού πόνου και ψυχικής ταραχής

Βασικές αρχές επικούρειας φιλοσοφίας

Η θέση των ατόμων στο σώμα σχετίζεται με την ηδονή και τον πόνο: η διατάραξη των ατόμων φέρνει πόνο, η επαναδιάταξη ηδονή (απουσία πόνου).

Προχώρησε περισσότερο από τον Δημόκριτο, εισάγοντας την έννοια της βαρύτητας των ατόμων, καθώς και την τυχαία, απρόβλεπτη και σπάνια μετακίνησή τους. Πρώτος διατύπωσε την αρχή της σύγχρονης Χημείας ότι ανάλογα με τη διάταξη των ατόμων σε ένα υλικό σώμα αυτό αποκτά νέες ιδιότητες.

Βασικές αρχές επικούρειας φιλοσοφίας

Οι θεοί αποτελούν παράδειγμα απόλυτης ευδαιμονίας

Ο σκοπός (και η ωφέλεια) της φιλοσοφίας: να θεραπεύει την ψυχή, όπως η ιατρική το σώμα.

Υλική υπόσταση ψυχής

Το «λάθε βιώσας» στοχεύει στην αταραξία

Απόσυρση από τη δημόσια ζωή

Βασικές αρχές επικούρειας φιλοσοφίας

Ανάγκη για απελευθέρωση των ανθρώπων από δεισιδαιμονίες και φοβίες
(ιδίως τον φόβο του θανάτου)

Ο θάνατος καταστρέφει τη δομή του σώματος και της ψυχής και άρα τις
αισθήσεις, συνεπώς δεν θα τον αντιληφθούμε ποτέ.

Όταν αυτός υπάρχει, δεν υπάρχουμε εμείς και αντίστροφα, άρα δεν
μπορούμε να συναντηθούμε, άρα δεν υπάρχει λόγος να τον φοβόμαστε.

Βασικές αρχές επικούρειας φιλοσοφίας

Δεν υπάρχει ντετερμινιστικό πεπρωμένο, αλλά ελεύθερη βούληση, που επιτρέπει στον άνθρωπο να κάνει καλύτερη τη ζωή του.

Η σημαντικότερη ενασχόληση του ανθρώπου είναι η μελέτη της φύσης μέσω της παρατήρησης και του νηφάλιου επαγωγικού συλλογισμού.

Πρωταρχικός στόχος της γνώσης η επίτευξη της ευδαιμονίας.

Βασικές αρχές επικούρειας φιλοσοφίας

Ο θάνατος, αφενός αναπόφευκτος, αφετέρου τίποτα (*μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον*).

Αναγνώριση της πεπερασμένης βιολογικής φύσης του ανθρώπου.

Η βεβαιότητα της ἔλευσης του θανάτου κάνει απολαυστική τη ζωή, αφού ωθεί τον άνθρωπο να μη χάνει στιγμή με ανόητους φόβους και να προτιμά την ευτυχέστερη ζωή από τη διαρκέστερη.

Ο καθένας μας πεθαίνει ὅπως ζει και μόνον ὅποιος ἔχει αντιμετωπίσει τους φόβους του στη διάρκεια της ζωής του θα αντιμετωπίσει και τον επερχόμενο θάνατό του ψύχραιμα και «με ένα ωραίο τραγούδι για το πόσο ὀμορφα ἔζησε».

IRVIN D. YALOM

ΣΤΟΝ ΚΗΠΟ
ΤΟΥ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ

ΑΦΗΝΟΝΤΑΣ ΠΙΣΩ ΤΟΝ
ΤΡΟΜΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΝΔΡΙΤΣΑΝΟΥ - ΓΙΑΝΝΗΣ ΖΕΡΒΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

-
- Η φιλοσοφία του Επίκουρου (αλλά και γενικά η ελληνιστική φιλοσοφία) λειτουργεί παυσίλυπα και αγχολυτικά.
  - Σύμφωνα με τον Γιάλομ (που έχει γράψει και το έργο «Στον κήπο του Επίκουρου»):
  - Οι άνθρωποι που δεν έχουν αντιμετωπίσει συνειδητά το φόβο του θανάτου, δεν βιώνουν ολοκληρωμένα της ζωή τους και περνούν πολλές φάσεις έξαρσης άγχους. Οι υποσυνείδητοι αμυντικοί μηχανισμοί που αναπτύσσουν δεν επαρκούν. Χρειάζεται η επικούρεια προσέγγιση.

Βασικές αρχές επικούρειας φιλοσοφίας

Βασικό μήνυμα: Όλοι οι άνθρωποι ανεξάρτητα από τάξη, μόρφωση, φύλο, ηλικία (συμπεριλαμβανομένων φτωχών ανδρών, γυναικών, ακόμα και δούλων) μπορούν να πετύχουν την ευδαιμονία.

Προϋπόθεση: ο τρόπος ζωής να βασίζεται στην αντικειμενική γνώση της φύσης, τη φρόνηση, τη δικαιοσύνη, την αρετή, τη φιλία. Θεωρούσε ότι χωρίς αυτά δεν υπάρχει ευχάριστη ζωή.

Είχε αντιληφθεί
ότι ο πόθος της
ευδαιμονίας
είναι κοινός για
όλους τους
ανθρώπους.

Ο πρώτος
διαφωτιστής
της
αρχαιότητας.

Λατρεύτηκε ως
σοφός και
σωτήρας καθ'
όλη την
ελληνιστική και
ρωμαϊκή εποχή.

Βασικές αρχές επικούρειας φιλοσοφίας

Βασικό: η ευδαιμονία στον Επίκουρο δεν είναι ηδονισμός (όπως συχνά λανθασμένα λέγεται), είναι η απουσία πόνου και ταραχής.

Δεν είναι το να είσαι πολύ ευχαριστημένος, χορτασμένος, αλλά η έλλειψη της οδύνης, η γαλήνη, ο νηφάλιος στοχασμός.

Ο ευδαίμων άνθρωπος παρομοιάζεται με θεό, επειδή δεν πονάει και δεν φοβάται.

Ευδαιμονία και αρετή

Ο Επίκουρος ταυτίζει την ευδαιμονία με την ηδονή και την ηδονή με το αγαθό.

Για τον Επίκουρο η αρετή είναι το μέσο για την κατάκτηση της ευδαιμονίας και όχι το περιεχόμενο αυτής, όπως στον Αριστοτέλη και τον Πλάτωνα.

Η ευδαιμονία και η φρόνηση

Η ευδαιμονία μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της φρόνησης (της σπουδαιότερης αρετής): απουσία παράλογων φόβων (για θάνατο, για θεούς, π.χ. τον κεραυνό δεν τον προκαλούν οι θεοί για να τιμωρήσουν, αλλά είναι φυσικό φαινόμενο), αποφυγή παράλογων ή μη αναγκαίων επιθυμιών.

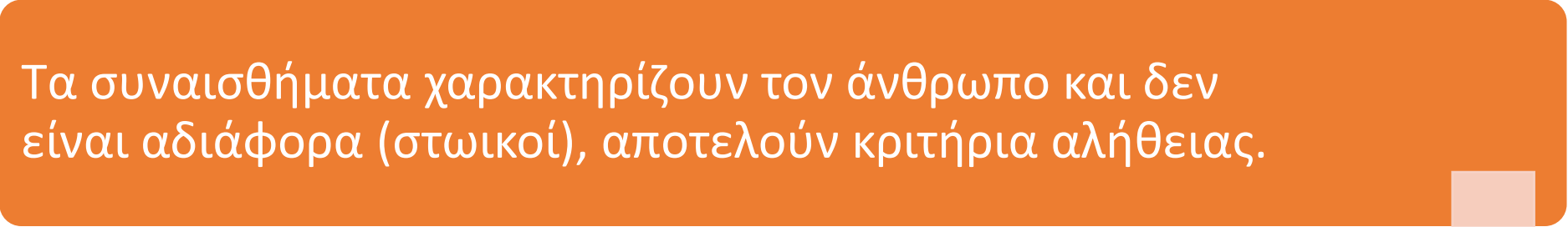
Η φρόνηση ρυθμιστής των συναισθημάτων.

Μόνο με τη φρόνηση μπορεί να αντιμετωπιστεί η συναισθηματική ταραχή που προκαλείται από το άλογο μέρος της ψυχής.

Τα συναισθήματα

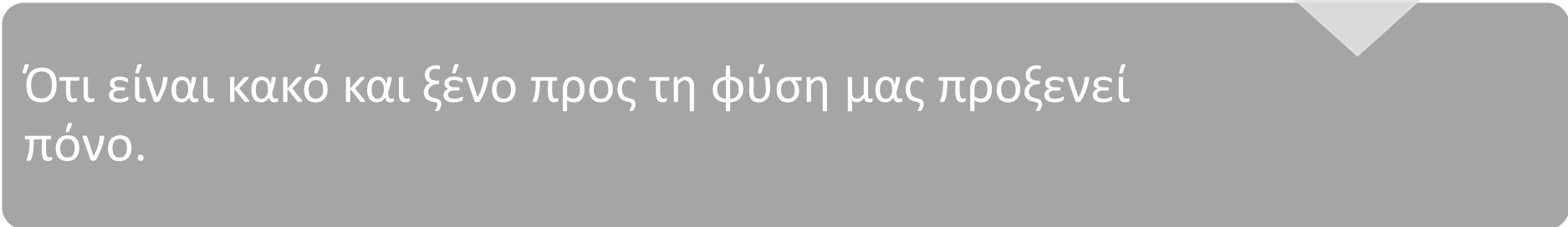
Τα συναισθήματα χαρακτηρίζουν τον άνθρωπο και δεν είναι αδιάφορα (στωικοί), αποτελούν κριτήρια αλήθειας.

Ότι είναι καλό και συγγενικό προς τη φύση μας προξενεί ηδονή.

Ότι είναι κακό και ξένο προς τη φύση μας προξενεί πόνο.

Τα συναισθήματα – τα αγαθά

Τα συναισθήματα προέρχονται από τις επιθυμίες μας και διαχωρίζονται σε:

Φυσικά και αναγκαία (π.χ. φιλία, ασφάλεια/ νερό, φαγητό) – πρέπει να ικανοποιούνται πάντα

Φυσικά και μη αναγκαία (π.χ. ερωτικό πάθος) – πρέπει να ικανοποιούνται όταν δεν βλάπτουν

Μη φυσικά και μη αναγκαία (π.χ. ματαιοδοξία) – δεν πρέπει να ικανοποιούνται ποτέ, είναι καταστροφικά

Ικανοποιώντας τις φυσικές ανάγκες αισθανόμαστε ηδονή εξαλείφοντας τον πόνο (π.χ. πείνα, δίψα).

Τα συναισθήματα και η φρόνηση

Με τη φρόνηση αντιλαμβανόμαστε τα ωφέλιμα και τα καταστροφικά συναισθήματα και αποφεύγουμε ανάλογα, ελέγχουμε τις επιθυμίες.

Φυσικά, τα δυσάρεστα συναισθήματα (δήγματα) σε πρωταρχικό επίπεδο δεν μπορούν να αποφευχθούν εντελώς, αλλά μπορούμε να τα διαχειριστούμε με τη φρόνηση και να μη διογκωθούν, μα μην οδηγήσουν στην ταραχή, να μη γίνουν αυτό- ή ετερο- καταστροφικά.

ΣΥΝΕΠΩΣ

«Δεν πρέπει να καταστρέφουμε αυτά που έχουμε τώρα, επειδή επιθυμούμε αυτά που δεν έχουμε, αλλά να αναλογιζόμαστε ότι και αυτά που έχουμε τώρα κάποτε τα επιθυμούσαμε.».

Όχι στην απληστία «σαν κάποιον που πίνει πολύ, αλλά πάντα διψάει», αλλά ολιγάρκεια.

Οι ανώτερες
απολαύσεις,
πάντως, είναι οι
πνευματικές

Με την ανάκληση
ευχάριστων
αναμνήσεων δεν
έχουμε ανάγκη την
ατέρμονη
αναζήτηση νέων
ηδονών.

Η αταραξία

Μόνον ο ατάραχος δεν ενοχλεί τον εαυτό του και τους άλλους.

Βέβαια, κανείς δεν γεννιέται τέλειος, οπότε χρειάζεται ψυχική θεραπεία.

Με την επικούρεια φιλοσοφία μπορεί κάποιος να αντιληφθεί το πρόβλημα του χαρακτήρα του και να διορθωθεί, ώστε να ζήσει ψυχικά υγιής και ευτυχής.

Ο φιλοσοφικός λόγος που δεν γιατρεύει την ψυχή είναι ανώφελος.

Φιλοσοφικά φάρμακα για την επίτευξη της ευδαιμονίας.

Ο Κήπος του Επίκουρου

Δημιουργός της Σχολής
του Κήπου (306 π.Χ.)

Ονομάστηκε έτσι επειδή
βρισκόταν σε ένα κτήμα
έξω από τα τείχη της
Αθήνας.

Λειτουργούσε ως
φιλοσοφική σχολή,
κοινόβιο φίλων και
εκδοτικός οίκος.

Όλοι οι οπαδοί της
φιλοσοφίας του
Επίκουρου
αλληλοαναγνωρίζονταν
ως φίλοι.

Συμμετείχαν, εκτός από
τους ελεύθερους άνδρες,
γυναίκες (παντρεμένες,
ελεύθερες, εταίρες),
γέροι, παιδιά.

Δεν υπήρχε
εξαναγκασμός, αλλά
πειθώ.

Ο Κήπος του Επίκουρου

Φιλικές σχέσεις, πνευματικές απολαύσεις, ψυχική αταραξία.

Εθελοντική οικονομική συνεισφορά μαθητών για συντήρηση σχολής, συσσίτια, κλπ.

Η φιλία των επικουρείων (που έχει ηθική και όχι πολιτική σημασία), αλλά και η αταξικότητα της κοινωνίας τους, έμεινε ιστορική.

Εφαρμογή της παρρησίας – ειλικρινούς έκφρασης γνώμης

Ψυχοθεραπεία σε φιλικό περιβάλλον

Ο Κήπος του Επίκουρου

Η επιστασία της σχολής ανατίθετο κάθε μήνα σε διαφορετικό άτομο, ανεξαρτήτως φύλου.

Ο Επικούρειος κήπος είχε και την έννοια της δημοκρατικής όασης μέσα στην έρημο των προσωπολατρικών και ολογαρχικών ελληνιστικών καθεστώτων.

Κοινότητες επικουρείων, αλληλοβοηθούμενες σε διάφορες πόλεις.

Ο Επίκουρος κρατούσε επαφή μαζί τους με τις περίφημες επιστολές του, που περιέχουν φιλικά συναισθήματα, φιλοσοφικά μηνύματα και πρακτικές παραινέσεις.

Η συγγραφή

Έγραφε πολύ, τα βιβλία του σε πάνω από 300 παπύρους.

Τα έργα του αντιγράφονταν και στέλνονταν σε πόλεις με επικούρειες κοινότητες.

Έγραφε πραγματείες και επιστολές, που απευθύνονταν σε περισσότερο ή λιγότερο μορφωμένους, αντίστοιχα.

Η πρακτική της επικούρευσης ψυχοθεραπείας

Παράγωγο της αντίληψης για την υλική υπόσταση της ψυχής

Ευδαιμονία ως πρωταρχικός σκοπός της ζωής

Φιλία ως συνεκτικό μέσο της κοινωνίας

Παρατήρηση της συμπεριφοράς και του χαρακτήρα μέσω των αισθήσεων, της διορατικής πρόβλεψης συνεπειών, της εξέλιξης της προσωπικότητας.

Διδακτική Ενότητα 3 «Επιστολή προς Μενοικέα»

Από τα 300 συγγράμματα του Επίκουρου έχουν σωθεί 3 επιστολές, τις οποίες ο Διογένης Λαέρτιος έχει περιλάβει στον «Βίο του Επίκουρου» στο 10ο βιβλίο του έργου «Βίοι φιλοσόφων» (3^{ος} αι. μ.Χ.):

Προς Ηρόδοτον, προς Πυθοκλέα, προς Μενοικέα.

Η επιστολή προς Μενοικέα αποτελεί την επιτομή της Ηθικής του Επίκουρου. Συνοψίζει όλη την επικούρεια ηθική φιλοσοφία. Απευθύνεται στον φίλο του Μενοικέα.

Το απόσπασμα του βιβλίου

Πρόκειται για την έναρξη της επιστολής. Προηγείται η φράση: *Ἐπίκουρος Μενοικεῖ χαίρειν*

Έντονος διδακτικός χαρακτήρας, έντονο προτρεπτικό ύφος, φυσικό για το είδος του λόγου

Η επιστολή είναι ένα διακριτό γραμματειακό είδος με σκοπό να δώσει συμβουλές και να διατυπώσει παραινέσεις

Ο Επίκουρος το χρησιμοποιούσε πολύ συχνά, αφού μάλιστα δεν συμμετείχε στη δημόσια ζωή και στηρίζεται στην προσωπική σχέση – φιλία (έγραψε βέβαια και προσωπικές και «δημόσιες» επιστολές)

Το απόσπασμα του βιβλίου - Επισημάνσεις

Με την επιστολή του, ο Επίκουρος απευθύνει (ίσως μάλλον για πρώτη φορά στην ιστορία της φιλοσοφίας) μια ανοιχτή πρόσκληση σε όλους τους ανθρώπους: νέους και γέρους πρώτα, αλλά εντέλει και προς άνδρες και γυναίκες, ελεύθερους και δούλους, μορφωμένους και αμόρφωτους, πλούσιους και φτωχούς.

Ο πανανθρώπινος χαρακτήρας της επικούρειας φιλοσοφίας

Πρακτική ωφελιμότητα της φιλοσοφίας στην ζωή του κάθε ανθρώπου.

Η ενότητα 3 - Βασικά σημεία

Η ανάγκη της φιλοσοφίας (φυσική και αναγκαία;) - Η φιλοσοφία είναι αναγκαία για όλους (ανεξάρτητα από ηλικία)

Και οι νέοι και οι γέροι πρέπει να ασχολούνται με τη φιλοσοφία

Δηλαδή, οι δύο ηλικιακές κατηγορίες που θα μπορούσαν να την αρνούνται, οι μεν νέοι επειδή έχουν καιρό μπροστά τους ή είναι ανώριμοι και διστάζουν, οι δε γέροι επειδή έχουν βαριεστήσει.

Εφόσον η φιλοσοφία σχετίζεται με την ευτυχία, ποτέ δεν είναι ούτε νωρίς ούτε αργά γι' αυτήν (για την ευδαιμονία και άρα για τη φιλοσοφία).

Ο γέρος θα ευδαιμονεί λόγω των αναμνήσεων, ο νέος επειδή θα απαλλαγεί από το φόβο των μελλούμενων.

Η ευδαιμονία είναι αναγκαία: όταν την έχουμε, έχουμε τα πάντα.

Η διατύπωση

- Η αναγκαιότητα της φιλοσοφίας υπογραμμίζεται από τη λεκτική έμφαση και δεοντολογική διατύπωση (έντονες αρνήσεις: μήτε – μήτε, ούτε – ούτε, προστακτική: μελλέτω, κοπιάτω)
- Η αιτιολόγηση (γάρ) με επανάληψη (ἄωρος – μήπω ὑπάρχειν ὥραν – μήπω παρῆναι, πάρωρος – παρεληλυθέναι την ὥραν – μηκέτι εἶναι)
- Επιχειρηματολογία - συλλογισμός
- Συμμετρική διατύπωση σε όλο το κείμενο
- Συμπέρασμα (ὥστε) – νέο επιχείρημα (το κέρδος για την κάθε ηλικία)
- Οξύμωρο: γηράσκων νεάζη – νέος ἄμα καὶ παλαιός
- Συμπέρασμα (οὖν) – δεοντολογική κατάληξη: μελετᾶν χρῆ
- Γενικά, απλός λόγος, όχι φιλοσοφικές έννοιες
- Απευθύνεται σε απλό άνθρωπο (γενικά, απευθύνεται σε όλους).

Λεξιλογικές αναφορές

- Φιλοσοφεῖν,
- Εὐδαιμονία
- Μελέτη (για τις βασικές αρχές της επικούρειας φιλοσοφίας, προσανατολισμένη στη ζωή), για τον Πλάτωνα μελέτη θανάτου (αφού η ψυχή τότε επιστρέφει στο αρχέτυπο, το αληθινό, ενώνεται με τον κόσμο των ιδεών, για τον Πλάτωνα το σώμα είναι σήμα: θάνατος, η ψυχή αιώνια, για τον Επίκουρο η ψυχή είναι υλική, δεν υπάρχει μεταθανάτια ζωή).
- ἄωρος – πάρωρος - ὥρα
- Τὸ κατὰ ψυχὴν υγιαῖνον: ψυχική υγεία (ευδαιμονία)
- Πάντα ἔχομεν

Παράλληλα

- Αριστοτέλης: κείμενο με συγγένειες και διαφοροποιήσεις προς το κείμενο αναφοράς
- Επίκουρος,
- Διογένης Οινοανδεύς,
- Σενέκας:
- κείμενα με ισχυρές συγγένειες προς το κείμενο αναφοράς
- Καβάφης: κείμενο απολύτως αντίθετο προς το κείμενο αναφοράς (ως στάση του πρωταγωνιστή, όχι του ποιητή)
- Κοινά σημεία: επιδίωξη ευδαιμονίας (αλλά με διαφορετικό περιεχόμενο)

Αριστοτέλης

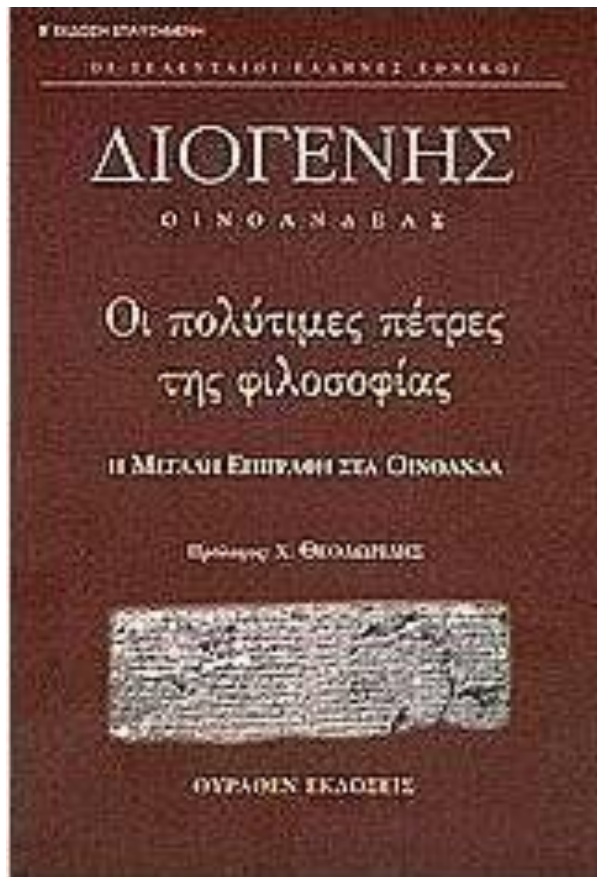
- Η διάκριση μεταξύ πράξης και γνώσης.
- Η αριστοτελική ηθική είναι προσανατολισμένη στην πράξη και όχι στη γνώση.
- Εξ αυτού, σε αντίθεση με τον Πλάτωνα, υπόκειται στη μεταβλητότητα της ανθρώπινης ζωής και δεν συνδέεται με σταθερές αλήθειες.
- Η φιλοσοφία στοχεύει στην κατάκτηση της αρετής, ενταγμένη σε συγκεκριμένο κάθε φορά πλαίσιο.
- Η αρετή συνδέεται με το έθος, τη συνήθεια, την επανάληψη της ενέργειας.
- Η ευδαιμονία προκύπτει από την ενέργεια της ψυχής και έχει περιεχόμενο την αρετή.

Επίκουρος (απ. 221)

- Το νόημα και η πρακτικότητα της φιλοσοφίας
- Ο ψυχοθεραπευτικός της ρόλος
- Η γνωστή αναλογία με την ιατρική
- Πρακτικότητα φιλοσοφίας

Διογένης Οινοανδεύς

- Κατέγραψε τον 2^ο αι. μ.Χ. σε πέτρινη επιφάνεια 100τ.μ. (τοίχο στοάς) στο κέντρο της ελληνικής πόλης της Λυκίας, Οινόανδα, σύνοψη της επικούρειας φιλοσοφίας. Η μεγαλύτερη επιγραφή του αρχαίου κόσμου.
- Και πάλι, η αναλογία με την ιατρική
- Οδυνηρή διαπίστωση εξάπλωσης ψεύτικων, «άρρωστων» ιδεών
- Οικουμενικότητα (νέα εποχή)
- Απευθύνεται προς όλους χωρίς διακρίσεις (συγκαιρινούς και μεταγενέστερους, ξένους, κλπ.)

Σενέκας (4π.Χ. 65μ.Χ.)

- Το έργο του προσανατολισμένο στη στωική φιλοσοφία
- Εδώ:
- Η πρακτικότητα, αλλά όχι καθημερινότητα, της φιλοσοφίας
- Η ανωτερότητα και η καθολικότητα της φιλοσοφίας
- (Υπερβαίνει τη φθορά του χρόνου)
- Αποστολή της η ευδαιμονία, η ευτυχία (εσωτερική γαλήνη)

Καβάφης: «Από την σχολήν του περιωνύμου φιλοσόφου»

- Ο βίος του πρωταγωνιστή στον αντίποδα του Επίκουρου:
- Ναι μεν ξεκίνησε τη φιλοσοφία, αλλά βαρέθηκε γρήγορα (ήδη από νέος, ενώ ούτε ο γέρος δεν πρέπει να βαριέται).
- Δεν έχει σεβασμό (ούτε πολύ περισσότερο φιλία) προς τον δάσκαλό του.
- Μπήκε στην πολιτική, προφανώς από φιλοδοξία, ενώ η επικούρεια ρήση «λάθε βιώσας» ζητούσε την απομάκρυνση από τη δημόσια ζωή.

Καβάφης: «Από την σχολήν του περιωνύμου φιλοσόφου»

- Χαρακτηρίζεται από απληστία και αναζήτηση κραιπάλης και σωματικών απολαύσεων, ένας απολύτως μη επικούρειος ηδονισμός. Δεν χρησιμοποιεί τη φρόνηση για να ελέγξει τις επιθυμίες του.
- Η ενδεχόμενη επιστροφή σε πνευματικές ενασχολήσεις προέρχεται από ιδιοτέλεια και καθόλου δεν στρέφεται προς τον εαυτό, δεν έχει ηθική διάσταση ούτε αποτελεί φάρμακο για την ψυχή.
- Είναι δείγμα της παρακμής.
- Από την άλλη, προφανώς ο ποιητής, πλησιάζοντας με τη γνωστή καβαφική ειρωνεία τον πρωταγωνιστή του, μοιάζει να υπερασπίζεται, με την εκ του αντιστρόφου μέθοδο, τις επικούρειες αρχές.

Καλή δύναμη!

Να σκέφτεστε σαν τον
Επίκουρο!!!

